

V Česku včelaříme blbě, medaři plní úly chemií, píše pronásledovaný včelař

LN 7.2.2015

Včelám se v posledních letech nedaří dobře. To ví asi každý. Proč? Zřejmě včelaříme blbě. Často se lidí ptám: Co vlastně o včelařích víte? Jsme přece tradičně nejzavčelařenější místo na zemi a to by se mělo odrazit v obecné vzdělanosti v oboru. Jenže většina nevčelařů neví ani tenhle fakt.

Mediální masáž o kvalitách českého medu vytvořila dokonalé podmínky pro zrod falešné jistoty, že včelaření je jedním z mála oborů, který nepodleh komerčním tlakům a uchvátané zvrhlosti doby. Český med je nad jiné kvalitní a není třeba se ptát, jak vzniká.

Archetypální včelař je dobrý muž pokročilého věku a takovým se všetečné otázky nepokládají. A když se náhodou zeptáte, proč včely ubývají, dozvíte se nejčastěji odpověď, protože varroáza. Tak včelaři říkají chorobě, která není ve své podstatě chorobou. Jedná se o napadení včel malým roztočem zvaným *Varroa destructor*.

Chemikálie jako v minulém století

Proti roztoči v úlech se včelaři mohou bránit různě, ale jediná legální cesta je použití syntetických pesticidů v úlu. Je to povinnost daná vyhláškou Státní veterinární správy a nepoužití může být trestáno pokutou v řádu

desítek tisíc korun. Včelaři nejen pesticidy použít musí, ale s oblibou je i nadužívají.

Dělají to pro dobro nás všech, protože bez pesticidů včely možná vyhynou. A proto se musíme zbavit všech včel volně žijících v přírodě. A proto každé neošetřené včelstvo je potencionální roznašeč chorob. Taková padají rozhodnutí na členských schůzích Českého svazu včelařů (ČSV). A takové činy dovedly naše včelaření do současnosti. V době, kdy se objevil dotyčný roztoč, to bylo samozřejmě očekávatelné chování. Včelstva umírala a pesticidy byly tehdy funkční a zřejmě i jediné řešení. To nám bohužel zůstalo dodnes.

Moderní svět včelaření ví o roztoči mnoho nového, avšak my lijeme do úlů chemikálie v množství stejném jako v minulém století. A nejedná se o ledasjaké látky. Například v bioprovozech se opakovaně používá cca 200 gramů kyseliny mravenčí. Stejně, která stála za smrtí lidí v metanolové aféře. Metanol se totiž v těle rozkládá na formaldehyd a kyselinu mravenčí. Ta pak zabíjí v dávce dva gramy pro dospělého člověka! Tak to tvrdí odborníci na otravu metanolem. Je třeba to brát v úvahu. Náš současný včelař nechává v úle odpařit opakovaně dávku, jež dokáže spolehlivě otrávit 100 lidí.

Račte si vybrat chemikálii

A co teprve konvenční včelař, tedy stojící mimo bioprovaz. Ten je nucen vyhláškou přidat ještě další syntetika. Aplikace jsou to různorodé včetně acetonového aerosolu.

Povinnou chemoterapii pro včely vyrábí jediný certifikovaný výrobce – Výzkumný ústav včelařský, s. r. o., sídlící v Dole, asi dvacet kilometrů severně od Prahy. Jeho nabídka je pestrá: Varidol 125 a MP 10 FUM jsou přípravky pro aplikaci fumigací, což je způsob boje se škůdci pomocí látek v plynné formě. Účinnou látkou Varidolu je amitraz, MP-1 FUM je zase pyrethroid tau-fluvalinate. Roztok se těsně před použitím kape na fumigační pásky – proužky z celulózy impregnované směsí dusičnanů k doutnání.

Pak je tu třeba M-1 AER. Přípravek pro aplikaci aerosolem. Účinnou látkou přípravku M-1 AER je již známý pyrethroid tau-fluvalinate. K dispozici je ovšem i Gabon PF 90 – jeden jeho proužek obsahuje 90 mg tau-fluvalinatu.

Nebomůžete zvolit M-1 AER. Aplikuje se nátěrem na víčka plodu. Je určen k hubení roztočů v zavíčkovaných buňkách. Účinná látka je syntetický pyrethroid tau-fluvalinate. Vodní emulze přípravku M-1 AER se nanáší štětcem na pláсты se zavíčkovaným plodem vyjmuté ze včelstva. A co takhle Formidol 40? U něho odparné desky z krátkovláknité celulózy obsahují 40 ml kyseliny mravenčí v koncentraci 85 procent.

Nevím jak pro ctěné čtenáře, ale pro mě byl sortiment tohoto druhu šokem hned na začátku včelařské praxe. Zvláště po zjištění, že příslušný roztoč je k chemickému koktejlu stále odolnější a četnosti zásahů je zapotřebí zvyšovat rok od roku.

Včelstva vymírají, hledá se viník

Letošní sezona je víc než názorná. Včelstva v celé republice vymírají a naši medaři hledají viníka. Tlučou do stolů. Dělán si jako včelař a zpravodajský kameraman v jedné osobě soukromý průzkum mezi laiky. Ptám se jich: Víte, že váš včelař dává do úlu několikrát za rok toxické pesticidy? Zatím jsem nenarazil na informovaného Čecha.

Není se ovšem až tak čemu divit. Včelařina je považována za takzvané intelektuální zemědělství. Včelaři bývají vzdělaní lidé. Ti přece nebudou sami sobě řezat větve pod zadkem! A co by tomu řekl spotřebitel? Tak vznikla varroáza! Včelaři nebojují se škůdcem, nýbrž léčí varroázu. Eufemizace téhle taškařice změnila včelaře chemika ve včelaře bohulibého lékaře. Zdá se vám to nepravděpodobné a přehnané?

Zeptejte se sami svého dodavatele medu. Otázka zní: Jak se mají včeličky? Fumigoval jste? Gabon dáváte? Kyselinu mravenčí jste si pořídil? Případně aerosol u vás v organizaci máte? Uvidíte, jaké odpovědi dostanete.

Včelař se obvykle začne natřásat, kroutit a naznačovat, že jiná cesta není a že všechna ta chemie je pro člověka neškodná a med přece čistý a krásný. Rázem zapomene na včely a základní otázku: jak taková chemoterapie ovlivňuje životaschopnost včel?

Žádní včelaři, jsme medaři

Jako včelaři jsme se přestali zabývat včelami a hlavní téma našich hovorů je med. Jeho kvalita – oproti těm prašivým dováženým. Výnos medu ve špatné sezoně. Druhy medu. Medomety a pastovadla. Marketing. Prodej medu ze dvora. Cena medu.

Přestali jsme včelařit! Namísto toho medaříme. Jako jeden muž. Mnozí si řeknou, co na tom – na medu přece není nic špatného. Děti ho mají rády. Je přece i trochu léčivý a voňavý a s roztočem v úlu má zřejmě málo společného.

Jenže to má své ALE: když se jako včelař dozvíte o způsobu rozmnožování roztoče *Varroa destructor* v úle, jste nucen pohled na med přehodnotit. Obávaný roztoč *varroa* se totiž množí společně s narozenou včelou – a nikoliv pouze jeden, nýbrž rovnou tři a více. Takže čím více se narodí tu kterou sezonu včel, tím více se také narodí roztočů – geometrickou posloupností.

Pořádně je vydojíme?

Další důležitou informací je vztah mezi množstvím včel a množstvím medu. Pro jednoduchost nám postačí obecné konstatování, že čím více včel, tím více medu. Zároveň však i roztoče. A tady se dostáváme k podstatě problémů. Respektive: k jedné jejich části. Roztoč se v našich úlech přemnožuje tím víc, čím víc medu z úlů máme.

A pokud chceme i nadále udržet cenu medu na nesmyslných 100 korunách za kilogram, jsme nuceni včely takříkajíc dojit. Nutíme je k vyššímu výkonu i za cenu přemnožení parazita. A protože toxické přípravky nelze používat v úlu s medem, musíme počkat na konec sezony a pak včelstvo doslova zamořené takzvanou varroázou – ve stavu těsně před kolapsem – vykurýrovat koňskými dávkami chemie.

Je to tak – hledejte za tím touhu po zisku. A zřejmě i nešťastnou souhru okolností. České malovčelařství se prý po druhé válce zhlédlo v moderním průmyslovém včelaření americkém. Navzdory tuzemské tradici dlouhé několik tisíc let. A jak je u včelařů zvykem, změna to byla důkladná a v podstatě stoprocentní.

Špatné vzory z USA

Začali jsme takzvaně kočovat. Čili převážet včelstva za pastvou k velkým lánům medonosných plodin. Obdobně jako americké trucky brázdí s včelstvy plantáže monokultur a převážejí tak choroby z různých částí Spojených států na jiné místo, rozvinul se i u nás nešťastný zvyk převážet včelí rodiny od řepky ke svazence a od svazenky...

Stejně jako pan L. L. Langstroth přišel v Americe s rámečkovými úly, i u nás zmizely úly s divokými plásty, které se při převážení trhají a kočování

znemožňují. Stali jsme se pitoreskní napodobeninou špatného vzoru. Jsme národ majitelů medometů a jiné pokročilé technologie na získávání tun medu za rok i v podmínkách, kdy jsme sice nejzavčelařenější zemí světa, avšak rozhodně ne zemí nejzavčelenější. Jsme stát, v němž velké množství malovčelařů používá technologii velkofarem čítajících tisíce včelstev.

Součástí mého soukromého dotazování se nevčelařů je i otázka: Kolik je podle vás normální výnos medu na jednu včelí rodinu? Většina si hned představí to množství malých kapiček sladiny z květů složených převážně z vody. Ta se musí v úle odpařit a na dně buňky včelího plástu zbude nepředstavitelně malá kapka medu s obsahem dvaceti procent vody. Ke všemu většinu donesené sladiny spotřebují včely pro obživu mláďat, trubců a královn. Nebudu vás napínat: z povědomí většiny z nás vytryskne hmota o váze zhruba deseti kilo či méně.

Je to mimochodem údaj obdobný tomu, jaký uvádějí oficiální statistiky ministerstva zemědělství. V prostředí, kde je med prodáván ze dvora výhradně bez daňového dokladu, je to průměrný výnos na včelstvo, k němuž se včelaři přiznávají – a tím se jaksi vejdu do kategorie neplatící daně. Realita je však zcela jiná: takových dvacet kilo je naprostá ostuda u stolu ve vesnické hospodě. Třicet mají začátečníci a 35 kilo na včelstvo je základ pro dobrého včelaře.

A jak už víme: Čím víc medu, tím víc včel – a tím pak ovšem víc chemie na konci sezony (aby med nepřišel do přímého kontaktu s jedy). Sice s jedy přijdou do kontaktu včely a plásty, v kterých bude med napřesrok, ale to je daleko, že... Včelaření našich dávných předků bylo z dnešního pohledu zoufale nevýnosné (asi pět kilogramů medu na úl) a s odlišným typem včel. Nemám na mysli nenávratné vymýcení původní včely tmavé a její nahrazení dovezenou včelou kraňskou.

Superkrálovny

To byla nešťastná snaha poručit větru a dešti, snaha započatá někdy v polovině 19. století a dovršená v druhé polovině století minulého. Mám na mysli zavedení ochranných známek na jednotlivé kmeny a jejich cílenou reprodukci umělou inseminací.

Výnosů medu nad dvacet kilo totiž není možné dosáhnout přirozeně spářenými jedinci. Mluvím zde o královnách, které kladou vajíčka do plástů v závislosti na stavu rozvoje přírody. V závislosti na množství patogenů v úle atd. Pro dosažení dnes obvyklých výnosů medu je zapotřebí jakýchsi super královen. Ty kladou údajně až 2000 vajíček denně a nehledí ani na roční období, ani na snůšku. Od ledna se musí líhnout velká množství nových

včel, aby v březnu mohly začít se snůškou. Říká se tomu rychlý jarní rozvoj a je to pýcha každého medaře. Jen se jich optejte: Jaké matky máte? Singer z Rakous? Ty prý mají rychlý jarní rozvoj, je to pravda? A medař se rád pochlubí.

Rychle vadnoucí efjednička

Jenže ona taková liniově šlechtěná po inseminované panímámě dcerka, říká se jí F1, tak ona taková efjednička kolikrát vydrží pouze rok – a je vykladená. Kdežto běžná, respektive dneska už rozhodně neběžná, divoce spářená královna klade i pět let. Takové má nyní už málokdo. Nemají se kde a s kým pářit. Letí z úlu kus světa, jenže narazí jen na trubce od efjedniček. Domů nesou zparchantělé geny po inseminaci. Začnou se chovat nerozumně a rozmnožovací pud je zahubí.

Nebo umřou na takzvaný lesní med. Mělo by se mu říkat medovicový. Je tmavý a včely ho nosí hlavně na konci jara a v létě. Není to med z květů rostlin. Je to med vytvořený z výměšků mšic a jim podobných. Medaři ho mají nejraději: dobře se prodává i falšuje. A pro šlechtěné včely je nebezpečný, ty jsou selektované na konzumaci roztoku z bílého rafinovaného cukru a to je pro medaře ekonomicky zhruba desetkrát výhodnější...

Byl jsem jednou dokonce přítomen výstupu profesora na Vysoké škole zemědělské v Praze. Přesvědčivě tvrdil posluchačům, že med je pro včely nevhodná strava a měl by se jim nahrazovat cukrem. Ostatně naši včelaři to provozují takto už roky, jak jim taky jejich matka, Český svaz včelařů (ČSV), doporučuje. Co tím chci naznačit? Že jediný, kdo má na včelaře reálný a zásadní vliv, je právě ČSV. Organizace, které včelaři věří a kterou s nadšením financují příspěvky.

Svazový časopis

Včelařství je zdrojem správné pravdy každého medaře. Vychází zdánlivě zdarma a obsahuje ověřené návody i rady, protože ČSV je jedním ze spolujednatelů zmíněného Výzkumného ústavu včelařského, s. r. o., onoho výrobce výše uvedených pesticidů určených pro ošetřování včel. A aby toho nebylo málo: zároveň je poradní autoritou pro Státní veterinární správu. Had se tedy kouše do ocasu a je jasné, že včelařit bez pesticidů je v ČR nemožné. Dokud nepřijde tlak zvenčí. Od rodin včelařů. Od spotřebitelů. Od nás všech.

Kvalita českého medu je sice vyhlášená, ale jen papírově. Med prodávaný ze dvora nemusí projít žádnou kontrolou a nikdo nemá ani nejmenší tušení, co fakticky kupuje. Celý stroj nevrže díky mazané propagaci dobrého jména včelařů.

Dobré jméno si současní včelaři systematicky udržují z dob, kdy byl na trhu med jako produkt, a nikoli jako výrobek. Dokonce i v knize včelařského reformátora L. L. Langstrotha Včela a úl, příručka včelařova (z roku 1853) stojí zmínka o nedůvěře americké společnosti k vykapávanému medu v nádobách. Za jediný nefalšovatelný produkt byl právem považovaný plástový med, který si spotřebitel nechal přes sítko vykapat doma do vlastních nádob. Už tehdy se podle vzhledu plástu dalo velmi přesně určit, jak je starý.

Naše současné plásty v úlech jsou jiné – postavené z lisovaných mezistěn z vytaveného starého vosku. Vracejí se zpět do úlu hned po odstředění v medometu anebo zjara, hned po opakovaném zimním vysíření. Med v divokém plástu (tedy ve strdí) je vzácností. Včelaři mu s nadsázkou říkají „med v původním balení“. Pokud se takový plást – navzdory předloženým mezistěnám – v úle objeví, nechají ho nejčastěji pro vlastní rodinu. Je zaručeně jinak voňavý, nepodléhá rychlé degradaci jako med odstředěný.

Med do lahve přetočený chutná a voní jinak než med autentický. Jak je to možné? Přetočený med je totiž degradovaný odparem aromatických látek a působením kyslíku při vytáčení v medometu; tehdy se změní na mikroskopické kapičky a ty putují vzduchem ke kovovému plášti medometu. Někdo to dokonce spočítal – povrchová plocha mikrokapek jednoho kila medu prý odpovídá ploše malého dětského hřiště. Tenhle degradující proces má však jednu nespornou zážitkovou výhodu pro včelaře: při vytáčení medu si člověk prožije aromatické oblažení jako nikdo jiný. Že se z medu stane okysličený, téměř nevoňavý produkt druhé kategorie, už je fuk... Spotřebitel je přece spokojený a cena medu nízká...

Kdo je kdo

Myslím, že výše popsané je hlavním důvodem, proč dnes umírají včely. Jsem o tom bytostně přesvědčen, ale samozřejmě se mohu mýlit. Nicméně svět se mění. Nastupující tuzemská generace včelařů se proti dominujícím pořádkům bouří a ptá se, kdo je kdo; je tu snaha jednotlivé druhy včelařů jednoznačně definovat.

Nejpočetnější je ta skupina medařů chemiků. Používají veškerou chemii, která je dostupná od ČSV (i díky státní dotaci na pesticidy). Nemusí nic platit, o to snáz se jim to do včel lije. Žel zaplatíme to my všichni nejen na daních.

Druhá kategorie včelařů je málopočetná a záměrně bojkotuje vliv a aktivity ČSV. Založili si vlastní spolek nazvaný Pracovní společnost nástavkových včelařů (PSNV) a vydávají vlastní časopis. Včelaři fakticky v ilegalitě a používají chemii, kterou nevyrábí firma spojená s ČSV. Zákon dokážou obejít rafinovanou administrativou a vlastním dohledem nad včelstvy. Mnoho to sice neřeší, nicméně je to vzpoura vůči nesmyslné majoritě – a ta se počítá.

A pak je tu poslední skupina, čítající několik desítek a dnes už možná stovek jedinců. Jsou to punkeři včelařící zcela bez chemie anebo s použitím jedlých alternativ běžných při vaření v kuchyni. Jsou obecně považováni za ilegální včelaře a mnohdy nejsou ani hlášeni v centrální evidenci ministerstva zemědělství. Med z jejich divokých úlů je na jakémsi mikročerném trhu desetkrát dražší a bývá k mání v plástové formě.

Hon na včelaře punkery

Na ony dvě nepoddajnější skupiny je želbohu vypsán oficiální hon. Došlo to tak daleko, že po republice objížděla placená školitelka a školila dobrovolníky, jak takového včelaře bez chemie efektivně udat. Najdete-li neorganizovaného včelaře neochotného skupinové spolupráce, okamžitě ho udejte jako včelaře s podezřením na vážné onemocnění včel. Tak vyznívá posláním této „vyškolené“ filozofie.

Dovolím si citaci naší inkvizitorky z článku pro Včelařství (10/2014): „Opakovaně o tom píše v časopise Včelařství a vysvětluji na svých přednáškách. Neprovádíte-li ‚organizované‘ léčení danému chovateli a nevíte tak, v jakém stavu jeho včelstva jsou, oznámíte to příslušné

veterinární správě a ta jako dozorový orgán stav chovu dotyčného chovatele musí ověřit, tj. zda, kdy a jak bylo léčeno či neléčeno.“

Dopis veterině je nutno napsat jako udání na někoho, kdo porušuje nařízení SVS, a tím dotyčného bezdůvodně kriminalizovat. Z vlastní praxe musím uznat, že ona dáma vítězí. Každý v mém okolí měl se členy ČSV potíže. Členství je sice nepovinné, ale kdo nepodepsal, byl čestně udán jako nebezpečný. Opakovaně a každoročně.

Jak z takové kaše ven? Těžko říct. Možná dát šanci včelám a začít jinak včelařit. Včely mají nevídané schopnosti. Některé umí s roztočem zdárně přežít. Roztoče dokážou rozkousat nebo odstranit napadené larvy z úlu, umí omezit rozmnožování tak, aby se roztoč nenarodil. Jen jim musíme dát příležitost a z odolných rodin množit další generace. Přírodní výběr by neprobíhal jinak.

Jenže odolná včelstva nám na zvonek u domu nezazvoní a my včelaři je při používání pesticidů nejsme schopni najít. A pokud je najdeme, potřebujeme mít v okolí u ostatních včelařů stejně nadaná včelstva. Mladé královny vylétají za trubci daleko do okolí a domů přinášejí polovinu genů od sousedních včelstev. Pokud do takového prostředí pravidelně přidáváme dcery od inseminovaných královen, u nichž nevíme, jaké mají vlastnosti, je pokrok k lepšímu včelaření velmi omezený, ne-li nemožný. Dotované inseminační chovy by měly být obecně omezeny na minimum a dotace by měly putovat do vzdělání jednotlivých medařů. Medař by měl mít šanci stát se opět včelařem.

Vyšlo v deníku **LIDOVÉ NOVINY**

Autor: **Václav Smolík**

Zdroj: https://www.lidovky.cz/relax/zajimavosti/vcelar-anebo-medar.A150210_143322_In-zajimavosti_ape

Václav Smolík

Autor textu je „včelař punker“ a od roku 2012 píše včelařský blog. Je zastáncem včelaření s minimálním používáním chemikálií a spíše tradičních postupů. Článek vyšel 7. února 2015 v deníku Lidové noviny pod titulkem [Včelař nebo medař?](#)